

Wendel Avisan

» WENDELAS VÄNNER

NR 36 JAN 2008

Wendela Hebbe

200 år

8 september

*En Wendelaskulptur
i vänortsparken
kan bli verklighet.
Projektet finns men inte pengarna.
Sidan 5.*

INNEHÅLL

Jubileumsåret 2008.....	3
Om en sådan kvinna vill man gärna berätta. <i>av Signe Andersson</i>	4
En Wendelaskulptur i vänortsparken naturligtvis.....	5
Wilhelm Peterson-Bergers tonsättning av Wendeladikter <i>av Per Eric Mattsson</i>	6
Kärlekshändelser <i>av Wendela Hebbe</i>	7
En 25-årigs liv och leverne <i>av Per Eric Mattsson</i>	8
Engagerad hedersledamot <i>om Anne-Sophie Eckerbom</i>	16
Dalkullan i Vänersborg <i>av Doris Forsdahl</i>	17
Wendela Hebbes Brudarne <i>av Fredrik Böök</i>	18
Nya medverkande i sommar-teatern.....	21
Religionsmöten och kulturkrockar <i>av Ami Lönnroth</i>	22
Programkalender.....	24

Uthålligheten avgör allt

*Kollektivets historia, om den är sann
Är den tristaste läsning som tänkas kan
Ty allt roligt som hänt genom tiderna
Har att göra med individerna.*

Nog har Alf Henriksson rätt men bara ibland. Han är en i den långa rad av smålänningar, som likt Wendela Hebbe begåvats med ett eget litterärt sällskap. Jag satte mig ner för att skriva en kort krönika för Avisan om Wendelas sällskap d v s Wendelas Vänner. Det är ju jubileumsår i år och krönikor hör sådana till. Det blev hela åtta sidor (från sidan 8). Det visade sig att den historia över kollektivet Wendelas Vänner som jag fann när jag forskade i vårt förflutna inte alls var trist läsning. Snarare tvärtom. Jag hoppas att det gått att förmedla något av denna lustkänsla. Tur

och ihärdighet, kanske i omvänd ordning, kännetecknar föreningens framgångssaga. Den fine humanisten och kulturkämpen Per A Sjögren, nu borta sedan drygt ett decennium, hade ett kungsord som han ofta återkom till:

Det gäller att skapa uthållighet. Uthålligheten avgör allt. Alla andra egenskaper saknar betydelse om uthålligheten saknas.

När detta sagts om betydelsen av ett kollektivs uthållighet måste man genast tillägga att hela projektet är fullt av enskilda insatser av vilka flera har varit helt avgörande för projektets framåtskridande. En sådan avgörande faktor var det förkylningsvirus, som drabbade

UR STADGARNA

Wendelas Vänner är en ideell, politiskt obunden förening med syfte att rädda och bevara Wendela Hebbes Hus från Snäckviken i Södertälje och att sprida kännedom om författaren och journalisten Wendela Hebbe och operasångerskan Signe Hebbe och deras pionjärgärningar i svenskt kulturliv.

MEDLEMSKAP

Arsbetalande medlem kr 150:-
Familjemedlem, samma adress kr 100:-

PLUSGIRO

985920-8

STYRELSE

Ordförande

Per Eric Mattsson, 08-550 305 84

Vice ordförande

Signe Andersson, 08-550 139 87

Kassör och medlemsreg.

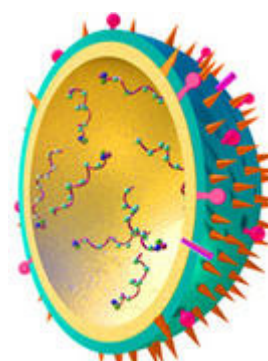
Kerstin Holmerin, 08-550 370 72

WENDELAVISAN

Redaktion och layout

Per Eric Mattsson och

Sven Erik Rönnby

Förkylningsviruset som räddade Wendela Hebbes Hus 1985.

den grävmaskinsförare som hade i uppdrag att demontera Wendelas hus på hösten 1985. Han kunde inte genomföra sitt uppdrag vilket ledde till ytterligare krafttag från föreningens styrelse. I krönikan har jag fetstilat de namn, som haft mer eller mindre avgörande betydelse för föreningen. Skänk dem en tanke detta jubileumsår.

*Per Eric Mattsson
ordf. i Wendelas Vänner*

*"Man mår bättre till
kropp och själ om man
tittar på god konst"*

Missa inte chansen att vara med
och stödja konsten. Se sidan 5.

WENDELAS VÄNNER

<http://wendela.se>
info@wendela.se

WENDELA HEBBES HUS

MUSEUM OCH
RESTAURANG
VID KANALEN I
CENTRALA
SÖDERTÄLJE
VETTERSGATAN 4
15171 SÖDERTÄLJE
08-55086675

Jubileumsåret 2008

Vi jubileumsfirar med:

*Nyskriven teater av Cecilia Sidenbladh
Midsommar vid Snäckviken*

*Premiär 5 juli kl 19, därefter onsdag, torsdag (kl 19),
lördag, söndag (kl 16) i fem veckor.*

*med Berit Carlberg, Caroline Gentele, Anna Wallander och Malin Güettler.
Regi Eva Gröndahl, scenografi Lisbeth Wahlström*

Nyinstiftat journalistpris

Utdelas på födelsedagen den 8 september.

Ett 70-tal nomineringar har inkommit.

*Engagemang och empati -
en kvinnolinje i svensk journalistik*
*Nyskriven bok med utgivning 11 augusti. Tusculum förlag.
Huvudredaktör Ami Lönnroth*

Dessutom
se sid 5

Wendela

*En monolog i prolog och en akt av Solveig Faringer
den 16 mars kl 15 i Wendela Hebbes Hus*

Om en sådan kvinna vill man gärna berätta.

AV SIGNE ANDERSSON

Varför engagerar man sig i en förening, som till att börja med ägnar sig åt ett gammalt hus? För tjugio år sedan var jag med och undertecknade flerpartimotionen i Södertälje kommunfullmäktige om att återuppbygga den s.k. Hebbevillan. Då visste jag inte så mycket om den märkliga person, som gjorde huset intressant att bevara. Det var först, när jag läste Brita Hebbes bok om Wendela, som jag blev riktigt intresserad. Vilket fascinerande människoöde! Men förgäves sökte jag efter Wendela Hebbe i mitt uppslagsverk. Inte heller dottern, den berömda operasångerskan Signe Hebbe, fanns med.

Då kände jag, att här fanns försummelser att rätta till. Som engagerad i jämställdhetsarbete vill man lyfta fram kvinnor ur historien och uppmärksamma deras glömda gärningar. Därför svarade jag med glädje ja, när valberedningen bad mig ställa upp i styrelsen. Till att börja med handlade det om att finna pengar till återuppförandet av huset och sedan byggfasen. Men när huset närmade sig färdigställandet, började vi visa huset och berätta om

byggprocessen och naturligtvis livet om Wendela. Och plötsligt fann jag, att jag blivit något slags guide i huset.

Signe Andersson är liksom Wendela född i Småland och kom till Södertälje 1965. Hon har arbetat som lärare och dessutom varit politiskt aktiv under många år. Under en period var hon ordförande i kommunfullmäktige. Hon har varit ordförande i brottsofferjouren och polisnämnden i Södertälje och är borgerlig vigsselförrättare. Sedan 1993 är hon ledamot av Wendelas Vänners styrelse nu som vice ordförande. På fotot i Wendelas gungstol i museet läsandande föreningens nytgåva av Wendelas sagobok I skogen.

Under de tio åren, som gått sedan huset invigdes 1998, har det blivit många visningar och föredrag. Det är fantastiskt roligt att få berätta om Wendela och Signe för besökare. Många har inte tidigare hört talas om dem. Och ändå är Wendela Hebbe en historisk person, en märkeskvinna genom att hon var Sveriges första, fast anställda kvinnliga journalist.

Det skulle varit intressant att träffa Wendela Hebbe. Från att som 30-åring stå ensam med tre små barn, totalt utblottad, gör hon en enastående karriär som författare, journalist, kritiker och översättare. Intelligent, spirituell, vacker, charmerande och musikalisk. Om en sådan kvinna vill man gärna berätta. Dottern Signe är också en färgstark person med ett innehållsrikt och fängslande liv. Att lyfta fram dessa kvinnor ur historien är det, som ger mig glädje och drivkraft i mitt engagemang i Wendelas Vänner.

Därtill ska läggas, att det finns ett flertal andra spännande och intressanta personer i familjen och släkten, och att Wendela hade en kärleksrelation med en av de mest inflytelserika personerna under 1800-talet, Lars Johan Hierta, som skänkte henne "ett eget boställe på landet", det hus som jag nu får vara med och arbeta i.

Som södertäljebo känner jag mig mäktigt stolt att få visa upp den kulturskatt, som Wendela Hebbes Hus har blivit.

En Wendelaskulptur i vänortsparken naturligtvis !

Den 8 september infaller Wendela Hebbes födelsedag. Då kommer Wendelas Vänner att dela ut Wendelapriset för bästa socialreportage under 2006 och 2007. Ett 70-tal nomineringar från hela landet har hittills inkommit. Det vore väl ytterst spännande att samma dag kunna avtäcka en skulptur föreställande landets pionjär som just socialreporter, det vill säga Wendela Hebbe. Hur skall detta gå till? Jo, realistiska möjligheter finns. Så här ligger det till:

I december fick föreningen av Södertälje kommun en jubileumsgåva på 10.000:- att användas för något ändamål av bestående värde. I samma veva fick föreningen en gåva på samma belopp från en privatperson. I december dog vår hedersledamot Anne-Sophie Eckerbom (se sid 16). Hennes hetaste önskan var att de pengar som finns i hennes fond skall användas till utsmyckning av trädgården vid Wendelas Hus. I denna fond finns i dag ca 50.000 kr. Föreningens styrelse har besluta att dessa tre belopp skall bilda grundplåten till en skulptur av Wendela Hebbe i Vänortsparken vid huset. Allt detta under förutsättning att kommunen är med på noterna och att vi lyckas skaffa fram minst lika mycket pengar till.

Vi vädjar nu till alla konst- och kulturälskare i vår närhet. Häri inräknas inte bara lastbilsföretag och läkemedelsföretag utan också allehanda privatpersoner med blygsammare kassa. Skänker du 1000 kr eller mer får du ditt namn på tavla.

Vem blir skulptör

Carl Gustaf Ekberg heter skulptören som kommer att skulptera Wendela. Efter karriär i näringslivet fick Ekberg sin utbildning av den välkände skulptören Axel Wallenberg i dennes ateljé i Stocksund. Han har där efter varit utomordentligt produktiv och framgångsrik. Härintill visas hans porträtt av Margareta Dellefors i Dalhalla, som han fått mycket beröm för. Det är något i den stilen vi tänkt för Wendela Hebbe. På andra sidor i detta nummer av Avisan kan du se fler exempel på Ekbergs konst.

Om vi bestämmer oss inom ett par månader har Ekberg lovat att ha en modell klar i maj för godkännande och kan sedan ha skulpturen klar för avtäckning på Wendelas födelsedag den 8 september.

Dalhallas skapare Margareta Dellefors förevigad av Carl Gustaf Ekberg.

CG EKBERG

Så här gör du för att vara med:

- Sätt in ett valfritt belopp på föreningens konto 985920-8 (Wendelas Vänner). Skriv skulptur på talongen.
- Eller skriv ditt namn, adress och belopp på lista i Wendelas Hus. Vi fakturerar när det blir aktuellt.
- Eller ring vår kassör Kerstin Holmerin (08-55086675) och tala om att du vill vara med. Vi fakturerar när det blir aktuellt.

Om projektet mot förmodan inte blir av betalar vi tillbaka inbetalt belopp.

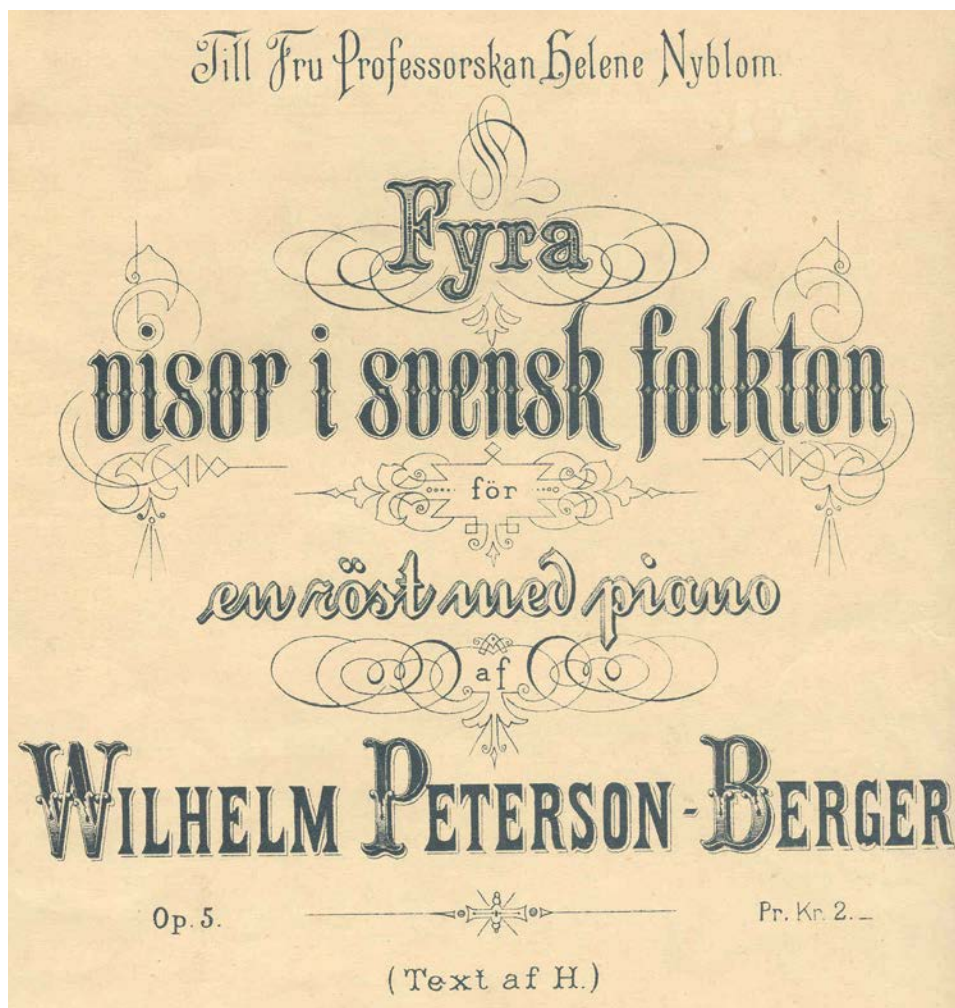

Wilhelm Peterson-Bergers tonsättning av Wendela Hebbes texter

AV PER ERIC MATTSSON

Texterna till Fyra visor i folkton, Opus 5 komponerades av Wilhelm Peterson-Berger 1890 och tillägnades den dansksvenska författarinnan Helena Nyblom. Texterna uppgavs i nothäftet vara skrivna av signaturen H. Det har länge varit oklart vem denna signatur varit. Man har spekulerat i Wendela Hebbe men belägg har saknats.

Strax före julhelgen ringde mig Peterson-Bergerforskaren **Hans Lingblom** i Brunflo och berättade att han funnit beläggen. I Svenska Familj-Journalen nr 6 årgång 1880 finns en berättelse av Wendela Hebbe under rubriken *Kärlekshändelser* där dessa sånger ingår. Det är väl högst sannolikt att Wendela skrivit även sångerna. Wendela inledde ofta kapitel i sina berättelser med egna eller andras diktrader. Författarnamnet brukar stå under. I det här fallet kan det naturligtvis vara fråga om sånger i den folkviseskatt med okända författare som Wendela lärde sig i sitt musikaliska prästhem i Småland.

De fyra romanserna tillhör de mest framförda av Peterson-Bergers 103 romanser. De finns också i ett stort antal inspelningar. Bland annat hade Jussi Björling två av dem i sin stående repertoar och det finns ett flertal inspelningar av "När jag för mig själv i mörka skogen går" och "Bland skogens höga furustammar" av denne kanske världens främste tenor. Nothäftet ovan är en gåva till Wendela Hebbes Hus av Anne-Sophie Eckerbom. Faktauppgifter är från Hans Lingblom.

Kärlekshändelser.

I.

Inledning.

När jag för mig sjelf i mörka skogen går,
Tänker jag ibland på vännen, som jag aldrig får.
Tåren börjar rinna, hjertat slå:
Aldrig kan man glömma den man en gång hållit å'.
Gröna ängar, sol och sommardagar,
Berg och dal och skog med fåglar små,
Blåa himmelen med stjernor på,
Allt hvad hafvet gömmer: perlor och koraller,
Svanedun af skum och klaraste kristaller,
Gräs och blommor all, och lindelöf på qvist,
Allting gäfve jag för vännen, som jag mist,
Lilla vännen, kär från barndomsdagar. —

I en af Norges vackraste fjälltrakter låg Gunnar Thorsons stuga midt i en liten trädgård. Det var nu vinter och snön betäckte fjällen och marken, nedtyngde trädens grenar och hade bredt ett tjockt, hvitt täcke öfver stugans sluttande tak. Der inne brann dock en munter brasa på härden. Gunnar och hans hustru Aslaug sutto vid hvar sin bordsända. Den förre slöjdade på ett knifskäft och hans hustru spann; bredvid dem satt äldsta dottern, den fagra Astrid, liksom modern sysselsatt vid spinnrocken; på golfvet framför spiseln lekte hennes lilla syster, ett barn på fem till sex år; hon sysslade med katten, den hon gång efter annan lade i vaggan, der han dock ingalunda tycktes trifvas. Dessemellan försökte hon, under fullt språng, taga fatt på än den ena, än den andra af sina egna fötter; hon lyfte tårna mycket högt upp, och hvar gång det lyckades att få tag i tån, trillade hon öfver ända, hvilket icke var det minst roliga af leken. Astrid såg på en stund och skrattade åt lilla Almas kullerbyttor, men slutligen blef hon smittad af exemplet, sköt undan spinnrocken och började, äfven hon, att vagga katten och hoppa på ett ben. Gunnar och hans hustru logo mot hvarandra: troligen möttes deras tankar vid betraktandet af de båda vackra, friska barnen, som dansade i det glada eldskenet. I detsamma öppnades dörren och en ung man steg in.

Wendela Hebbes romantiska berättelse *Kärlekshändelser* är för lång att publiceras i Avisan. Början kan läsas här ovan. Om någon vill ha en pdf-fil på hela berättelsen går det bra att rekvirera en på info@wendela.se. Berättelsen har hittills varit okänd för oss i Wendelas Vänner. Inte ens den grundliga Brita Hebbe har den med i sin förteckning över Wendelas publicerade berättelser. Utöver inledningssången är följande tre sånger tonsatta av Peterson-Berger.

Hjertat i kristall

Ditt namn jag hade skrivit
I tysthet det bar
Fast du mig övergifvit,
Så får det stå kvar,
Ibland röda, röda rosor.

Och ta'r du ock det hjerta
Tillbaka, du gaf: -
Jag minnes dig med smärta
Allt tills jag läggs i graf
Ibland, röda, röda rosor.

Visan om stjernorna

Som stjernorna på himmelen, när natten faller på
Så tindrade hans ögon, så klara ock så blå,
Och röder var hans mund,
som rosorna i lund
Om våren

Men skyarna församlades och solen vände bort;
Ty lifvet, liksom kärleken och våren, är så kort.
Närlofven föllo av -
De föllo på hans graf,
Den tida.

Om alla träd i skogarna och böljorna de blå,
Om alla träd och blommor hade fåglalungor små,
De kunde ej förmå
Min hjärtesorg ändå,
Att sjunga - - -

VIII.

Slutet.

Bland skogens höga furustammar,
Der ha' vi byggt vår egen kammar,
Der snön just faller först
Och drifvan är som störst
Och nordanljuset rödast flamar.

Jag trifdes godt i låga tjällen,
Det var så ljusst om stjerneqvällen.
Jag kan väl trifvas än
Tillsammans med min vän
Och lefva nöjd och dö bland fjällen.

I Wendela Hebbes berättelse finns också nedanstående båda verser med. De ingår ej bland Peterson-Bergers tonsättningar.

"Räfven sitter och solar sig,
Hörer lammet låta.
'Lilla lamm, kom hit till mig,
Slipper du att gråta.
Här finns bete längre fram,
Följ mig blott i skogen in'.
'Nänäj' svarar litet lamm,
'Om du sätter klorna i mitt skinn,
Kommer jag aldrig hem till moder min!'"

"Det brinner en eld, en eld så röd,
Den brinner i tusen kransar;
Den elden vill jag genomgå,
Allt med min kärsta dansa,
Vänd dig om, tag mig i famn och dansa
med mig mera!"

En 25-åring liv och leverne

WENDELAS VÄNNER I ORD OCH BILD
AV PER ERIC MATTSSON

Bakgrunden

När Brita Hebbe 1974 gav ut sin spännande och väldokumenterade biografi *Wendela - en modern 1800-talskvinna* var Wendela Hebbe i stort sett okänd och bortglömd i hela landet. Inte ens i Södertälje, där hennes sommarhus fortfarande stod kvar inklämt i Astras industriområde i Snäckviken, var det många som kände till henne. Huset kallades i folkmun Hebbevillan eller ibland Signe Hebbes hus efter Wendelas dotter Signe, som under Södertäljetiden 1863-88 hade sitt genombrott som internationell operasångerska. Signe Hebbe var då den mest kända av de två med bl a egna konsertframträdanden nästan varje år i traktens kyrkor.

Överst till höger. Det tidigaste fotografiet av Hebbevillan är från 1890-talet strax efter det att Wendela och Signe Hebbe flyttat därifrån. Överst till vänster Brita Hebbe som skrev boken om Wendela. Hon var liksom Wendela ingift i Hebbesläkten. Därunder Hebbevillan fotograferad 1972 av O. Haag, som själv bott i huset.

Fler och fler läste Brita Hebbes bok och upptäckte kapitlet om Snäckvikenvillan, som Brita Hebbe såg som en kärleksgåva till Wendela Hebbe från hennes arbetsgivare Lars Johan Hierta. En av dem som fascinerades av Wendela och hennes historia var bibliotekschefen i Södertälje **Inger Mattsson**, Redan året därpå den 7 september 1975 ordnade hon en soaré i det nästan fallfärdiga huset.

Då kom bokens författare Brita Hebbe och berättade om sin namne. En sagotant läste sagor av Wendela Hebbe och en flöjtist och en sångare framförde sånger av Wendela och hennes vän och kollega på Aftonbladet Carl Jonas Love Almqvist. Dagen intog en särställning i bibliotekets programverksamhet det året enligt bibliotekets egen årsberättelse.

forts. på nästa sida

Charmigt kulturhus
Villa från början av 1800-talet
två våningar uppförd av timmer
med stående locklistpanel
(vackra tidstypiska snickerier
rundt dörrar och tak). Boende-
yta: 300 kvm. Villan vid Snäck-
viken med vacker sjöutsikt. En
flyttning av villan till Kattsvan-
sens, nära centrum, kan bli aktu-
ell.
För vidare information kontak-
ta Erik Hoas eller Börje Fredin.
Tel. 326 20 ankn 2405 el 1202.

1979

Kampen börjar

Den 7 september 1975, dagen för soarén i huset, blev, kan man säga, starten för den "aktionsgrupp", som 1983 konstituerades under namnet Wendelas Vänner. Ordförande blev **Inger Mattsson**. En annan entusiast i styrelsen var **Eric Silas Lindqvist**, kommunalpolitiker, statstjänare och boksamlare av rang (på bilden nedan med Wendela Hebbes roman Brudarne)). Han skänkte senare sin omfattande Almqvistsamling till Wendelas Vänner. Föreningen växte snabbt och fick inom kort flera hundra medlemmar.

Flytta Hebbevillan kostar miljonen

Men vart kan den "rullas"?

1980

Hoppet ute för Hebbevillan?

1982

SÖDERTÄLJE: Kommunen vill inte ha Hebbvillan. Och då rivs den med all sannolikhet.

Hebbvillan är ett av de få kvarvarande kulturhusen i Södertälje. miljon kronor. Och det har ansetts för dyrt.

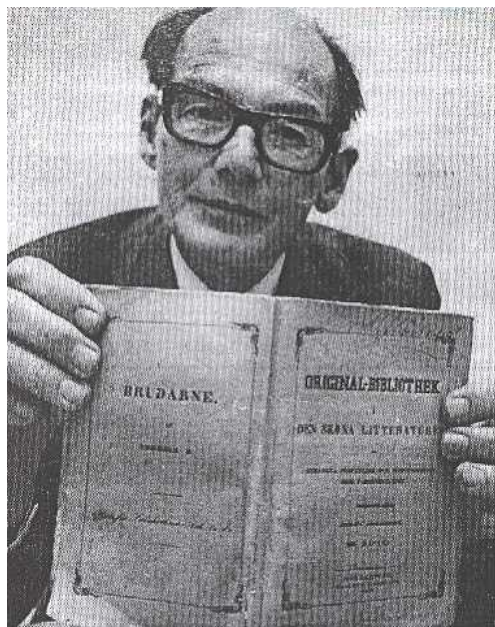
När kommunen beslutat tar

Stödförening för Wendelas hus bildas i kväll

■ SÖDERTÄLJE: I kväll — tisdag den 10 maj — möts Wendela Hebbes Vänner i Södertälje för att bilda en stödförening. Och var möts man om inte i Wendelas eget rum i Luna-biblioteket. Bakom upp-

Vid kvällens möte ges information — och föreningen konstitueras. I samband med mötet visas också ett bildprog-

1983

■ Så ser den ut — Sveriges första flickbok! Romanen "Brudarne", skriven av Vendela Hebbe 1846, inropad på auktion nyligen av den kände södertäljebibliofilen Eric Silas-Lindqvist — för Vendelas Vänners blivande bibliotek. Foto: Thomas Brandt.

WENDELAS VÄNNER DRÖMMER OM ETT KAFÉ.

*men klarar de
uppen i huset?*

[illegible]

■ Så här ser kaket ut på överdången i Wendels Hölles hus. Inger Marsson är ordförande i föreningen Wendels Vänner som vill rädda villan och fröta den till Söd-sjukan.

10 **THV SÖDERTÄLJE**

Skall de lyckas rädda Hebbe-huset?

Fredagen den 9 december 1983

*Första styrelsen
Inga Lindblad, Inge-
mar Lundkvist, Inger
Mattsson, Eric Silas
Lindqvist och Lotta
Appelberg*

■ En del av styrelsen för Wendelas Vänner samlade för överläggning i ett trots mörkgångar ljusnande läge. Från vänster suppleant Inga Lindblad, Ingemar Lundkvist sekreterare, Inger Mattsson ordförande, Eric Silas Lindqvist vice ordförande och Lotta Appelberg kassör. Foto: Kjell Gustavsson.

Slagen den 5 december 1984

Kampen om Hebbevillan är slut

—VI HAR GETT UPP

1984

Hebbevillan vårdshus på Torekällberget?

1985

Hebbevillan flyttas till Lina tegelbruk

Militären backar ur Ingen flyttning av Hebbevillan

HEBBEVILLAN MONTERAS NED — och varje stock märks

■ SÖDERTÄLJE: Vad ska det bli av Hebbevillan? Villan som runt alla odds klarat sig undan grävskepporna håller nu i all tydlighet på att nedmonteras för att i en framtid byggas upp igen någonsin.

— Vi lyckades i alla fall till sist att rädda huset undan rivning och den lösningen är vi nöjda med. Nu vet vi att det kommer att räddas för framtiden, säger Ingvar Mattsson, ordförande för föreningen Wendelas vänner.

Nedmonteringen sker mycket varmt och högt för hand. — Båda hyljorna är de gamla hederliga verktygen kofor och spet. Och vi har rått ner allt för hand för transmissen är stor i det mörkaste väcket, säger Robert Horvat, en av dem som sköter nedmonteringen.

Arbetsvärd Göran Gelotte är med och märker ut stockarna och färgiga byggnadstäljor som ska sparas och bevaras. Efter kommande byggnadsarbetarna och tar för sig när det blir bär.

■ FRÅSCHA — Det är skit överraskande. Stockarna är förvånansvärt fräska. Det kunde man inte vara helt säker på förrän pansen var borta. Det finns inga huslock i väcket. Fast förtäret finns en del av sånt i de mörkaste stockarna men det är inte omfattande skador, säger Gelotte.

Älfterna nedmonteringen åter avlägsna ombyggnaderna som skett under årens lopp men har.

— Övervakningen har utgångslägen varit ett enda stort rum. En del fönster har satts igen och en svansig trappa har byggts till. Det är skit överraskande, säger Göran Gelotte.

Exakt när huset byggdes finns inte dokumenterat. — Men jag tror inte det frid 1830-talet. Jag ska sätta källor.

sing i sommar, säger han.

■ GLADA

Wendelas vänner är naturligtvis glada för lösningen. De har kämpat tappert men var färdiga att ge upp då tog i som planerat skulle byggas huset på väcket till Lina. backade ut. Vid ett tillfälle stod faktiskt också grävskepporna på kanten färdiga att gräpa in och mörja huset mot marken.

Nu får vi använda våra krafter till något som gäller placeringen. Det finns tre alternativ. Teatern i Lina finns kvar, i Bergvik står vid väcket finns också en huset och det tredje alternativet är Torekällberget.

■ 40 000 KR

— Vi kom först till på idén med nedmontering av Hebbevillan. Men vi hade inte råd att anskaffa huset som väcket på Torekällberget. Frågan om placering är inte vidare öppen för oss i föreningen, säger en mycket glad Ingvar Mattsson.

Nedmonteringen kostar för närvarande 40 000 kronor. Då har de 100 000 kronor kvar som grund till ombyggnaden.

Pengarna tas de fått av Vin och Sprit.

Vi kommer att behöva mer pengar när de dagen kommer för applicerad, säger Mattsson. MAUD SEDERMARK

■ Göran Gelotte märker omedelbart att varje stock som ska gå till flyttningen är märkt med en liten bit av ett stycke metall som ligger som isolering mellan stockarna. Foto: Annika Jonsson.

Av olika skäl gick det inte att rädda huset där det låg. Astra, som köpte fastigheten av Vin- & Spritcentralen, ville riva och bygga nya kontor. Och det skulle bli alldeles för dyrt att flytta huset ansåg man. I december 1984 gav föreningen upp kampen men det visade sig vara en tillfällig uppgivenhet. Snart kom nya flyttplaner men man gav upp igen. Turligt nog blev grävmaskinsföraren, som skulle riva huset, förkyld i rätt ögonblick. Samtidigt skrev **Birgit Tyréus**, journalist från Wendelas hemtrakter i Småland, en artikel i Länstidningen, som fick föreningen att repa mod igen. Man lyckades mobilisera nya resurser. Efter många turer blev det en antikvarisk nedmontering av huset. Vin- & Spritcentralen, fastighetens förre ägare, gjorde genom sin VD **Egon Jacobsson** en avgörande insats genom ett bidrag på hela 125.000 kr, ett belopp som täckte en stor del av kostnaden för nedmonteringen. Stiftelsen **Lars Hiertas Minne**, som med flera bidrag stött föreningen i olika sammanhang, bidrog även här.

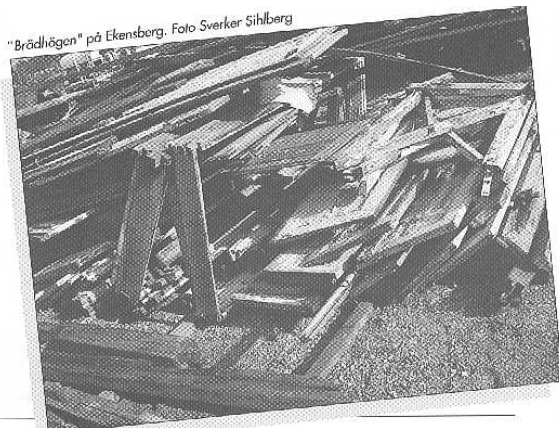
Under stadsantikvariern **Göran Gelottes** ledning monterades huset ned. Det placerades under presenning på ett industriområde i stan. Detta var 1985.

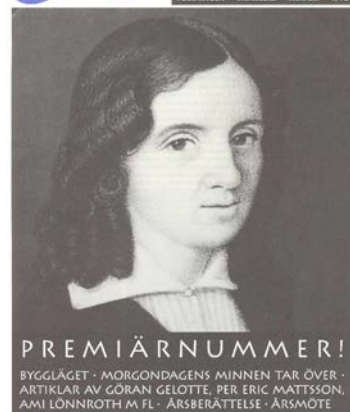
Itio år låg virket och småruttnade. Under tiden hände dock en hel del. 1986 skrev **Göran Gelotte** en 16-sidig skrift om Hebbevillan. Det var bland annat en detaljrik redogörelse för villans byggnadshistoria. Och föreningen fortsatte sin kamp för huset. Man samlade in pengar, ordnade konserter (bland annat med Elisabeth Söderström) och letade efter ny tomt. En viktig händelse var en sexpartimotion i kommunfullmäktige. En annan viktig händelse var **Inga Lewenhaupts** doktorsavhandling om Signe Hebbe (1837-1925), Avhandlingen klargjorde Signe Hebbes stora betydelse inte minst som teaterpedagog för en lång rad framgångsrika skådespelare. Inga Lewenhaupt blev föreningens ordförande 1989 och är nu en aktiv hedersordförande. Inger Mattsson fick inte uppleva det lyckliga slutet. Hon dog i bröstcancer 1991.

I början av 1990-talet kom arbetslösheten och förlamade landet. För Hebbevillan blev det dock en ny chans. ALU (arbetslivsutveckling) var ordet för dagen. Hebbevillan blev ett exempel på historiska byggnader som rustades upp med hjälp av arbetsmarknadsinsatser. Byggmästarföreningens ordförande i Södertälje **Bernt Flinck** gjorde en aktiv och avgörande insats för att få projektet till stånd. En ung arbetslös arkitekt från Stockholm vid namn **Ulrika Bergström** tog sig an projektet, ritade och entusiasmerade alla i sin omgivning. Kommunen erbjöd en ny tomt, stans bästa, vid kanalen och slussen i centrala stan.

"Brädhögen" på Ekenberg. Foto Sverker Sihlberg

Första numret av medlemstidningen 1996. **Lotti Walther** var idégivare och **Signe Andersson** namngivare.

MOTION

Till kommunfullmäktige

Ang. internationellt kvinnohus

De senaste åren har kvinnoorganisationerna i Södertälje samlat kring flera gemensamma verksamheter och manifestationer. Vid årets firande av Internationella Kvinnodagen var temat "Kvinnorna i Södertälje behöver ett hus! Vi har Wendelas Hus!"

Inte bara kvinnoorganisationerna utan också kommunens invandrarförvaltning anser, att det behövs en centralt belägen samlingspunkt, där invandrarkvinnor och svenska kvinnor kan mötas, utveckla personliga kontakter och skapa förståelse olika etniska grupper emellan.

Det råder stor samstämmighet om att Wendelas hus är ett lämpligt hus för en sådan verksamhet.

"Vi har Wendelas hus", men i malpåse, och en arbetsgrupp har utarbetat program för användning och ekonomi. Det som saknas är en plats att återuppföra byggnaden på.

Med stöd av ovanstående yrkar vi,

att kommunfullmäktige uppdrar åt planeringskontoret att framlägga förslag till lämplig plats för återuppförande av Wendelas hus som internationellt kvinnohus.

Södertälje och Järna den 12 juni 1987

Caisa Ekstrand (m)

Ylva Annerstedt (fp)

Marianne Vetterfalk (c)

Signe Andersson (s)

Annika Åhnberg (vpk)

Irina Hoffman (mp)

Vid två tillfällen har föreningen haft monter på bokmässan i Göteborg, 1989 och 1996. Vid första tillfället presenterades Inga Lewenhaupts avhandling om Signe Hebbe, vid det andra boken Tidningskungen Lars Johan Hierta av Ami Lönnroth och Per Eric Mattsson. Till höger Ami och Bertil Torekull 1996. Därövan en bild från bokmässan 1989.

Bilden härövan är ett fotomontage som Länstidningen roade sig med på en helsida den 29 mars 1995. Man placerade in huset i dess blivande miljö nära Sorbonhuset invid kanalen. Och ungefär så blev det. Efter tio års intensivt arbete av många ideella krafter kunde återuppbyggnaden starta i april 1995. Boverket i Karlskrona tillsköt en halv miljon. Bortemot en och en halv miljon fanns då i kassan. Arbetsmarknadsprojektet innebar att arbetslösa byggnadsarbetare, målare och murare skulle lära sig att bygga på 1800-talsvis. Kompletteringsvirke hämtades i Södertäljeskogarna, sågades upp och torkades på plats. En 1600-talsstuga från Bastmora togs till vara. Mossa från skogen och vass från Järnaviken blev isolering, tegel från rivningsfastigheter blev ett nytt tak osv. Den 8 november 1995 på Wendelas namnsdag blev det taklagsfest med "krans på taknocken, sill, potatis, nubbe och sprudlande tal" (LT).

Den första byggnadsetappen leddes av Ebbalunds hantverksskola under ledning av **Sverker Sihlberg**, den andra av Morgondagens minnen med **Jan Granberg** (bilden till höger). Båda arbetslagen gjorde utmärkta insatser. Sammanlagt ett åttiotal arbetare var tid efter annan sysselsatta med projektet under de tre år som uppförandet tog.

Föreningens ordförande Inga Lewenhaupt lägger en slant under skorstensstocken som traditionen bjuder. Stig Eckerbom och Inga Lindblad är åsyna vittnen.

Ulrika Bergström, projektets arkitekt och Per Eric Mattsson (ny ordförande 1996) begrundar läget. Bild från artikel i LT 1997.

Wendela Hebbes ättling i sjunde led, den 18-åriga Marie Hjortdahl från Köpenhamn, klippte den 9 maj 1998 bandet, som virats runt huset. På husets balkong överlämnade hon till föreningens ordförande Per Eric Mattsson en gåva från de danska ättlingarna. Gåvan var fyra originalporträtt av Stockholmskonstnären Brummer föreställande Wendela och hennes döttrar Fanny, Thecla och Signe. Marie inspirerades av Wendela Hebbe och är nu framgångsrik journalist på Politiken i Köpenhamn med bl a socialreportage på meritlistan.

Under de följande tio åren har Wendela Hebbes Hus blivit en populär lunchrestaurang med uteservering vid kanalen på sommaren. I ett tidigt skede uppenbarade sig **Antoinette Mezher**, bördig från Libanon. Hon ville driva restaurang i huset i stället för det enkla kafé som föreningen själv hade tänkt sig från början. Det blev ett lyckokast. Hon arrenderar bottenvåningen medan föreningen ansvarar för museet på övervåningen. Museet är i huvudsak möblerat med möbler och tavlor, som varit i Wendela och Signe Hebbes ägo och som deponerats av Musikmuseet i Stockholm. Föreningen ordnar regelbundet visningar för grupper och enskilda. Bortemot 1000-talet personer varje år har på detta sätt fått sig till livs Hebbarnas och husets spännande historia.

Wendelas ättling klippte bandet

När Wendela Hebbes hus invigdes var hedersgästen en ung ättling till Wendela Hebbe själv. Marie Hjortdahl, 19, från Köpenhamn har hört berättelser om sin färgstarka morfars morniors farmors mor sedan hon var liten.

Fast att komma till Södertälje och klippa invigningsbandet kändes både spännande och konstigt.
– Jag vet ju egentligen så lite om Wendela, medan andra här vet så mycket, sade hon.

– SIDORNA 12 och 13 –

Bilden ovan till höger: Marie Hjortdahl från Köpenhamn inviger Wendela Hebbes Hus den 9 maj 1998. Föreningens vice ordförande **Signe Andersson** visar upp Brummers originalporträtt av Wendela och hennes döttrar. De var en gåva från de danska ättlingarna vid invigningen. Därunder en interiör från Signe Hebbes rum i museet. Därintill Antoinette Mezher, som nu håller på att avyttra sin restaurang i huset efter tio lyckosamma år. Nederst till höger den första tillställningen i huset. Anne-Sophie och Stig Eckerbom bjöd in sina folkdansvänner på samkväm. Bilderna i vänsterspalten visar en av föreningens eldsjälur, **Inga Lindblad**, som visar den handmålade bård av linneor, som hon målat och som löper under hela taket i husets stora rum.

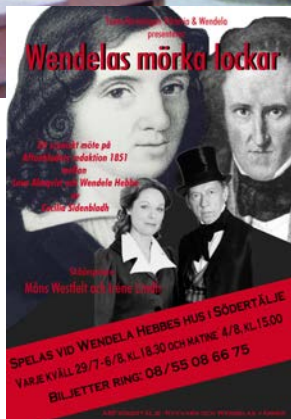

Kulturprogram och teater

Föreningen anordnar varje år ett tiotal kulturprogram av hög kvalitet i huset. Vad sägs t ex om föredragshållarna år 2000: Bengt Lagerkvist, Birgitta Svanberg, Marianne Forssell (dotter till Vilhelm Moberg), Isa Edholm, Ingeborg Nordin Hennel och Hans Furuhausen. Varje sommar under sju års tid har sommarteater spelats från utescenen i anslutning till huset. Två av dessa föreställningar har haft klar Wendelaanknytning. 2001 spelades en pjäs av Björn Runeborg *Provet* med Michael Cocke som regissör och med Berit Carlberg som Wendela Hebbe. Året därpå spelades *Wendelas mörka lockar* av Cecilia Sidenblad med Irène Lindh och Måns Westfelt som Wendela Hebbe och Love Almqvist. Berit Carlberg, som blev förtjust i platsen, satte samma år upp *Vita Hästen* och agerade själv som regissör, skådespelare och teaterchef. Berit har därefter återkommit varje sommar med sina välregisserade och roliga lustspel.

Utan eldsjälur går det inte att driva en verksamhet som vår. Här är två av de eldigaste, Ann-Marie Koch och Kerstin Holmerin. Båda 80 plus, tro det eller ej.

Överst till höger. Foto från föreställningen *Provet* av Björn Runeborg. Skådespelarna Berit Carlberg, Tove Nilsson och Björn Wahlberg avtackas. Överst till vänster Irène Lindh och Måns Westfelt i *Wendelas mörka lockar* av Cecilia Sidenblad. Ovan *Mr Ernest* av Oscar Wilde som Berit Carlberg satte upp 2005.

Blir du lockad att göra en insats i föreningen.

Vi behöver fler som hjälper till med ditt och datt.

Ring Kerstin Holmerin 08-55037072 eller Signe Andersson 08-55013987.

Läs också Signes krönika på sidan 4

Mollie Faustman

Förutom Wendela och Signe Hebbe har föreningen tagit sig an ytterligare två Wendelaättlingar, som satt märkbara avtryck i svensk kulturhistoria. Wendelas sondotter Mollie Faustman (1883-1966) blev en känd konstnär och författare. I Dagens Nyheter och Idun var hon under många år en populär kåsör under namnet Vagabonde. Det är möjligt att det var Mollie Faustman som introducerade serier i svensk press. Hennes barn Tuttan och Putte (Hampe) blev populära seriefigurer. 2002 gjorde vår medlemstidning WendelAvisan ett temanummer om Mollie Faustman och 2005 ordnade föreningen en utställning med hennes konst.

Hampe Faustman

Molliës son Hampe Faustman (1918-61) blev en känd regissör och skådespelare. Bland hans främsta filmer kan nämnas *Brott och straff* (1945), *Lars Hård* och *Främmande hamn* 1948. Den sistnämnda nominerades enhälligt som svenskt bidrag till filmfestivalen i Cannes före Ingmar Bergmans *Hamnstad* och Hasse Ekmans *Banketten*, I Cannes vann *Den tredje mannen* av Carol Reed med sin kända melodi *The Harry Lime Theme*.

Mollie Faustman

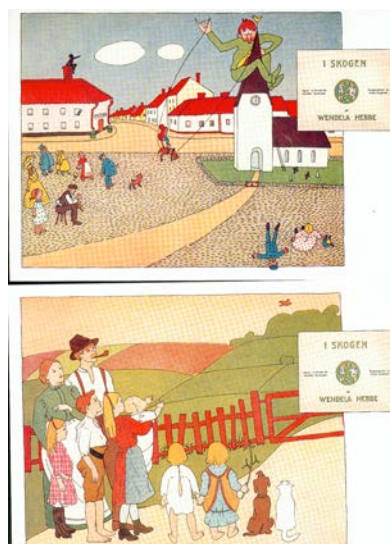

Utställning
i
Wendela
Hebbes
Hus
Södertälje

8 maj -
20 augusti
2005

KATALOG

1912 illustrerade Mollie Faustman sin farmor Wendela Hebbes sagobok *I skogen*. Några originalillustrationer finns i Wendelas Hus. Sagoboken har getts ut av föreningen i nytryck.

Nedan den berömda, men vid Cannesfestivalen utbuade, begravningscenen i slutet av *Främmande hamn* där sjömän från flera länder sjunger *Internationals* tillsammans. Därintill en bild från arbetet med Hampe Faustmanutställningen. Eva Rehme och Sven Erik Rönnby gjorde utställningen och syns här på Stadsbiblioteket framför den nu nedmonterade träskulpturen *Skogen* av Lenny Clarhäll..

Engagerad hedersledamot

**Anne-Sophie Eckerbom
avled i julhelgen 91 år gammal**

Så snart det blev allmänt känt i Södertälje att Wendela Hebbe hade tillbringat över tjugo somrar på 1800-talet i stan och att det hus som hon bott i hotades av rivning blev Anne-Sophie djupt engagerad i denna fråga. Intresset för kvinnofrågan blev tidigt manifesterat hos henne. Säkerligen var det inspirerat av den äldre system Karin Westman Berg som blev en framstående kvinnoforskare och slutade sin karriär med en professur i Uppsala. Karin Westman Bergs avhandling handlade om Carl Jonas Love Almqvists kvinnouppfattning. Härför är steget inte långt till Almqvists vän och kollega Wendela Hebbe.

Anne-Sophie blev en av de allra främsta aktivisterna för att rädda huset, ständigt på jakt efter medlemmar, pengar och uppslag. När Wendelas ättling i sjunde led, den 18-åriga Marie Hjortdal från Köpenhamn, invigde det återuppförda Wendela Hebbes Hus vid kanalen den 9 maj 1998 blev detta den kanske största dagen i Anne-Sophies föreningsaktiva liv. Det hon arbetat för i över femton år hade blivit verklighet. Hon strålade ikapp med solen.

När Anne-Sophie fyllde 80 tillskapades en fond till hennes ära hos Wendelas Vänner och hon blev hedersledamot i föreningen. Fonden fick ytterligare påspädning i samband med 90-årsdan. Vi hoppas att fonden kan användas till något av bestående värde i trädgården runt Wendela Hebbes Hus, t ex en Wendelaskulptur (se sid 5). Trädgården var Anne-Sophies speciella skötebarn.

”Föreningen har hållit mig vid liv och gjort mig minst tio år yngre” brukade hon säga. ”Det är du som håller liv i föreningen”, brukade vi svara. Nog var det så.

Per Eric Mattsson.

**Tack vare
kranen
kan flytt-
killarna ta
det piano**

– Akta er! Stå inte under!
Signe Andersson viftar av-
värjande mot två personer
som står på Hebbevillans
gräsmatta. Ovanför deras
huvuden svävar en stor
schiffonjé i luften.

TEXT: KATARINA ERIKSSON
FOTO: PAOLA NOORDH

Fast fullmäktiges ordförande, fru
Andersson, behöver inte oroa
sig.
1800-talschiffonjén landar
lugnt och försiktigt på balkong-
en till Hebbevillans övre våning.
Men inte av egen eller magisk
kraft utan tack vare den stora
lyftkranen.

ÄVEN SEKELSKIFTESPIANOT, som skänkts av Anne-Sophie Eckerbom, fick flyttas luftvägen. Sedan kunde pianodonatorn själv konstatera att pianot klarat den vådliga flytten väl.

Anne-Sophie Eckerbom stod på parkett och såg sitt piano landa på balkongen till Hebbevillan våren 1998. I hennes donation ingick också en möbel för noter och ett antal nothäften och böcker. Bland annat Wilhelm Peterson-Bergers Fyra visor i svensk folkton med texter av Wendela Hebbe (se sid.6).

Tänk på Anne-Sophies fond hos Wendelas Vänner plusgirokonto 985920-8.

Dalkullan i Vänersborg

MATERIAL FRÅN DORIS FORSDAHL
SAMMANSTÄLLT AV
PER ERIC MATTSSON

I Vänersborg finns Doris Forsdahl och dottern Kristina Jenneborg, som är verkliga entusiaster för Wendela och Signe Hebbe och för Carl Jonas Love Almqvist. Det började med att Doris intresserade sig för Almqvists skrifter, inte minst hans kompositioner. Detta resulterade i att hon satte upp en helaftonsföreställning i januari 2007 på Folkets Hus i Vänersborg, som hon kallade för *En kväll på Jaktslottet - Songes*. Där medverkade hon själv som recitatör och Kristina med några musikvänner sjöng och spelade. Kristina går nu på Musikhögskolan i Stockholm och utbildar sig till sångerska.

Via Almqvist lärde Doris känna Wendela och Signe Hebbe och läste Brita Hebbes biografi om Wendela och Inga Lewenhaupt avhandling om Signe. Hon tog kontakt med Inga som tipsade henne om tal- och sångspelet *Dalkullan*, som Wendela Hebbe skrev anonymt för Signe Hebbe att uppföras på Djurgårdsteatern i Stockholm i augusti 1858. Signe hann dock inte hem från Paris i tid eftersom hon fått medalj där och ville stanna i Paris över prisutdelningen. I stället fick hon uppträda som Dalkullan i Göteborg senare under hösten.

Dalkullan har varit försvunnen i årtionden men Inga Lewenhaupt hittade av en slump ett handskrivet partitur på Sveriges Teatermuseum. Med ledning av anteckningar på partituret antog hon att det kommit till museet i den samling som överlämnades efter Calle Flygare. Texterna är dock fortfarande försvunna.

Doris har tagit sig an partituret och hoppas kunna genomföra en eller flera föreställningar i Stockholm, Södertälje eller Vänersborg helst under jubileumsåret.

Inledningsorden i några av sångerna i Dalkullan är följande:

1. Vad det kostar på
2. En jägare gick sig att jaga
3. Kära hjärtans varför går du jämt och klagar
4. Fjorton år tror jag visst att jag var
5. Den mjölnargossen uppå backen
6. Ett litet brev jag skriva vill
7. O, ve mig arma mö
8. Du har gråtit lilla vän
9. Fågel du lilla

Dalkullan slutar med Domaredansen, instrumentalt och förmodligen med ensemblen i danslek.

Vid en soaré i Vänersborgs kyrka den 8 juli 2007 berättade Doris Forsdahl om Wendela Hebbe och hennes dotter Kristina Jenneborg (bilden) sjöng visor ur sångspelet Dalkullan.

Fredrik Böök

OM

Wendela Hebbe

Av alla litteraturhistoriker är nog Fredrik Böök den som skrivit mest initierat om Wendela Hebbe. I en essäbok *Svensk vardag* från 1922 har han ett långt kapitel om henne. Det är närmast föranlett av Hildur Dixelius-Bretttners intervjubok med Signe Hebbe, som kom ut 1919. Fredrik Böök (1883-1961) är en av våra främsta litteraturhistoriker genom tiderna. Under ett halvt århundrade var han en fruktad och älskad kritiker främst i Svenska Dagbladet. Han var också själv en mångsidig och mycket produktiv författare av reseskildringar, romaner, monografier och mycket annat. Som kritiker var han ofta obekväm. De författare som inte blev hans vänner slutade ofta som hans bittra motståndare. Än i dag är han påtagligt kontroversiell, inte minst för sitt ryktbara ställningstagande för Hitlers Tyskland. Han var ledamot av Svenska Akademien och Vitterhetsakademien. Svante Nordin har skrivit en läsvärd biografi om honom.

Fredrik Böök skriver om komplexiteten i Wendela Hebbes liv, särskilt om hennes relationer till 1830-talets stora kombattanter på samhällsscenen: den konservativa skalden Esaias Tegnér och Lars Johan Hierta, som representerade den liberala tidsandan. Wendela Hebbe stod mitt mellan dessa båda ärkefiender. Under hela 1830-talet hade, menar Böök, i den liberala pressen pågått ett gerillakrig mot Tegnér, som inte heller lade fingrarna mellan. I sina skoltal gisslade han den liberala riksdagsbonden, en halvherre: *"Hans bibel är Aftonbladet och hans käraste sysselsättning kannstöperiet"*. I brev till Wendela ville Tegnér veta om hon hade reda på saken men hon svarade ganska undvikande: *"Jag bekänner, att jag väl sett ´striden och dess yra, men icke meningen däri´ och kommer troligen ej att*

Fredrik Böök målad av Gunnar Lindwall 1935.
Bonniers porträttsamling, Nedre Manilla

bli klok därpå, helst du, efter vad jag vet, icke inlåtit dig i något svaromål och hela fejden följaktligen icke kan äga något intresse; de skälla som vanligt på månen och alltsammans är endast besvärjelser att framkalla tidens trollkarl, penningen; emellertid är narrspelet lika djärvt som tilltagset, lumpet och grovt, och jag vill tro, att det icke vinner någon applaud."

Det är likväl inget under att Hierta blev segrare i striden, skriver Böök. Den stackars diktaren kan endast hjälpa henne med att låna henne poesiböcker - vackert, men luftigt. *"Än en gång hade Tegnér ett tillfälle att begrunda skillnaden mellan ´förståndets män och fantasiens martyrer´; till de förra hörde patronen Hierta."*

Wendela Hebbe tillhörde dock en generation som verkligen älskade poesin. Kvällen före sin död och drygt 50 år efter Tegnér låg hon och läste utantill hans Solsång, högt och klart, ej på ett ord svek henne minnet. Aftonbladets småkvicka rabulisteri, skriver Böök, låg i den stunden i det förflutna och för den döende åldringen, och så till vida hade Tegnér till slut dock segrat över sin motståndare.

PEM

Wendela Hebbes Brudarne

AV FREDRIK BÖÖK

Utdrag ur essä i *Svensk vardag* från 1922.

”**V**issnade blommor, det är, som jag redan sagt, intrycket av Wendela Hebbes berättelser. Men fastän färgerna försvunnit, händer det att doften har stannat kvar. Medan man vänder bladen i *Brudarne*, känner man allt starkare den fina vällukten, rosenången från potpurrikrukorna, lavendeldoften från linneskåpen, gammaldagsstämningen från prästgårdar och svenska hem på landet. Det är Wendela Hebbes novellistiska mästerverk. Alla hennes övriga romaner kunde utan saknad få försvinna i den eviga glömskan, men i *Brudarne* finnes någonting, som man ville bevara.

Förklaringen är helt enkelt den, att *Brudarne* knappast är någon roman alls; det finns icke någon äventyrlig intrig, inga hemlighetsfulla försvinnanden, bara de alldagligaste händelser. Berättelsen handlar om prästdottern Nanna; hon är förlovad med Edvard och de unga tu älska varandra som duvor. Men Edvard skall ut i stora världen, innan något giftermål får bli av; och uppe i Stockholm, med dess muntra nöjesliv och dess frestelser, glider han ifrån henne. Han kommer visserligen tillbaka, men hon känner att han blivit någon annan; han är sölad av det liv han fört, han är icke längre den Edvard, som hon vuxit upp med och som hon älskat. Stumdrar hon sig tillbaka, avvisar hans kärleksförklaringar; hon är sårad i

själva sin livsnerv, och hon dör från honom. Avslutningen är sentimental, men det hela har en enkel sanning, som man icke tar miste på. I själva verket handla alla Wendela Hebbes noveller om detta motiv: motsättningen mellan det lugna, oskyldiga livet på landsbygden, och den ytliga, flärdfulla tillvaron i storstäderna med dess frivola förströelser. Det är en kontrast, som hon själv upplevat. Men ingenstades har hon lyckats ge den en så klar och enkel form som i *Brudarne*.

Var hon hämtat färgerna till sin skildring av lantlivet och prästgården, behöver man icke tveka om. Det heter om prosten, Nannas far, att han hade ofantligt brått med att stocka bisvärmarna; man känner genast igen prosten Åstrand, som öste bin med ragusked ända tills biskopen kom på besök. I *Brudarne* möta oss alla Wendela Åstrands barndomsminnen i samlad trupp, flockade kring Nannas späda gestalt. Där är kyrkobesöken. Man kan knappast tänka sig en mera utsökt skildring än denna: ”Kring altarrunden låg en krans av lönnlöv, och kandelabrarnas alla pipor stodo högstjälkade liljor. Nanna satt i prästgårdsstol i koret. Kyrkdörren stod öppen, och det frodiga gräset vajade därute på gravarna, altarduken med svarta fransen fläktade, lätt rörd av vinddraget, asplöven fladdrade sakta mot fönstren och spelade i solskenet på golv och

gravstenar. Ljusa molnflikar gledofort fram på den blåa sommarhimlen däruppe, och fåglarna gjorde sina irrfärder allt då och då förbi fönstren, men deras kvitter förtogs av orgeltonerna.

Idet anförda tävlar hon med Tegnér's *Nattvardsbarnen*, men hon kan också återge brokiga och färgrika scener på ett sätt, som bringar en att tänka på *Kronbruden* och Samuel Ödmans *Hågkomster från hembygden*. Hon berättar om de stora ystkalasen i prästgården, då de söndagsklädda bondhustrurna tömde sina vita mjölkbyttor i två stora kar mitt framför den öppna salsdörren, då florsförklädena och kamlottströjorna lades av och alla kvinnorna hjälptes åt att ysta, varefter man läste evangeliet och ett par Davids psalmer. Det var så den småländska prästosten kom till! Efteråt spisades middag vid stora bord i det fria, och där sköljde man ned skinkan och vitgröten med ”ett delikat mjöd på gullvivor, som fräste i glasen som det värsta champagne, samt ett dråpeligt, hembryggt öl”. Gullvivemjödet hör väl nu till de förlorade konsterna, liksom det berberiskrämm, som man åt till struvorna. Det är så många nu glömda färdigheter, som övades i de småländska prästgårdarna. Nanna samlade törnrosbladen, stötte dem i en mortel, spädde dem med rosenvatten och formade av massan små pärlor, som lades att torka och sedan trädde upp på en fin silkesnodd. Medan hon höll på med det arbetet, fick hon många kärleksfulla brev från Edvard, och det var därför med en särskild sällhet, som hon bar med det doftande pärlbandet. Det rullas inga sådana rosenpärlor längre och skrives inga sådana brev. Ingen flicka går på bal i en enkel klänning av ”linnedimma”, och Gud vet om borddukarna ha så vackra namn som i Ljussala prästgård, där Nanna tvekade om hon skulle duka

kaffebordet med Stjärneduken eller Spanska liljan, som blivit lite skruvad i manglingen.

Men det är mera än prästgården man får se. Nanna lyssnar med sympati på läsarnas andaktsstunder, hon går på besök till de orkeslösa i fattighuset och vårdar de sjuka torparna; vad Wendela Hebbe har att berätta därifrån visar, att hon fått sin blick skärpt hos Dickens och Marryat (*Jakob Ärlig*). Det finns drag av verklig realism i dessa bilder från backstugorna. Men det yppersta är dock, helt naturligt, det idylliska inslaget. Överallt finner man de mest förtjusande landskapstavlor. Eller kan man låta bli att beundra detta lilla vårstykke?

"Solen steg högre; prosten sådde vårrag, och lind och hägg sådde blomdoft på sjöstrand; äppelträden sträckte blommiga armar mot varandra över gångarna, och jordens stjärnor, helgeandsfestens ljus, pingstliljorna doftade i skuggan därinunder."

Naturen och människorna leva så fredligt och lyckligt samman i denna värld; årstidernas och arbetets gång glida samman som till en väv. Höstens inträde skildras i dessa rader:

"Och nu drevo vildgässen bort och svalorna tittade i vattnet efter skyarnas gång; trädgårdssakerna, de sista, bärgades, linet ruskades och potatisen ärjdes upp, rönndruvan rodnade, näsorna blånade och det började smått frysa på. Det är tiden för husförhören."

Man blir elegisk till mods av att läsa *Brudarne*. Överallt känner man den förlorade friden, den som vi icke kunna skapa i det yttre, därför att vi icke ha den inom oss. Är det inte lyckan själv, som bor i den lilla kammare, som Nanna ställt i ordning till Edwards hemkomst?

"De nystärkta gardinerna sänkte sig såsom ett par vita skyar över blomkrukorna i fönstret, en törnrosbuske och en myrten på vilken små vita stjärnlika blommor myste kärlig mot eldskenet; ty i kakelugnen brann nu aftonbrasan av, vilken ett par gånger blivit förstärkt med några vedträn i hopp att den måtte hålla ut till den väntades ankomst. Golvet var bestrött med finklippt lycopodium, såsom det på landet brukas, och på bordet brann skrivlampan, kastande ett milt sken på Kristushuvudet efter Guido Reni, som hängde över soffan."

En interiör av Hammershøj kan ha något av samma vita skimmer, men där finns inte Guido Renis Kristushuvud, som här sätter pricken över i-et.

Wendela Hebbes andra, spännande romaner finns det icke mycket psykologiskt innehåll, men i den anspråkslösa berättelsen *Brudarne* finner man iakttagelser och erfarenheter, som frappera genom sin finhet och sanning. Det är icke fråga om inblickar i demoniska hjältebröst eller om tragiska konflikter hos hos undersköna grevinnor, men det är kloka och klara reflexioner över livets gång i hemmets lugna värld. Som exempel kan man ta detta lilla stycke:

"Mildvädret hade sedan gårdagen fortfarit, men på aftonen börjadett sakta snöfall. I skymningen är det på landet vanligtvis rätt bråttom en stund. Som kvarnhjulet i en ström drives fortare eller långsammare allt eftersom vattnet störtar på, så vänder ock

kvarnhjulet i ett lantligt hushåll än fortare, än långsammare omkring sin axel, allt eftersom de dagliga göromålens ström i större eller mindre massa vältrar sig däremot. Morgon, middag och afton är det som alla dammluckor drages upp och maskinen får en raskare gång. I kvällningen skall man ställa in ved och vatten, tända upp i spisen, dela ut aftonvard, taga fram ljus och annat smått från handkammaren."

Bilden av prästgården, full av liv och rörelse inomhus, men ännu utan ett ljus, mörk i den tätande skymningen och snöfallet – den bilden är ett förträffligt uttryck för den stämningsrika realismen i *Brudarne*. Man erinrar sig ovillkorligen vad Wendela Hebbe skrev i brev till sina vänner, då hon var nygift. Hon talade där om den stora uppoffring, som det innebar för henne att lämna litteraturens och fantasiens rosengårdar och att i stället ägna sig åt hemmets arbete, åt de enformiga kvinnliga plikterna. Längre fram i livet fick hon, för brödets skull, följa sina litterära böjelser så mycket det lyste henne; men alla hennes höglitterära ansträngningar, alla hennes utflykter i inbillningens och äventyrets värld äro blottade på intresse – det enda hon skapat som har värde och sanning, det enda som nu är läsbart,

CG Ekbergs
skulptur av Axel
Munthe i Villa
San Michele på
Capri. Se sidan 5.

är bilderna från hemmets värld, skildringarna av kvinnliga bestyr och omsorger, minnena från hennes anspråkslösa arbetsår i prästgården och på Näsbyholm.

Den goda Nanna är på sätt och vis ett idealt självporträtt. Men om Wendela Hebbe hade varit alldeles så vek, så överkänslig och ömtålig som Nanna, skulle hon aldrig ha förmått lösa livets tunga uppgifter; hon skulle aldrig ha kunnat efter mannens flykt bygga upp en ny existens för sig och de sina. Men allt det fina, fantasifulla och charmerande, det livliga och ömma hos Wendela Hebbe återfinner man hos Nanna. Hon är Wendela Hebbes

poetiska ungdom livslevande. Det finns en scen i Brudarne, där Nanna går ensam till kyrkan en sommarmorgon; hon har huvudet fullt av Oehlenschlägers "Öen i Sydhavet" (den boken hade Wendela på sin tid lånat av Tegnér). Hon gick upp på orgelläktaren, och då hon såg det inbjudande trampverket, "kunde hon icke underlåta att, med båda fötterna på ena trampan ett par tre gånger sänka sig sakteligen ned i golvet, som Samiel i Friskyttan gör".

Det är den rätta slutvinjetten, när man har talat om Wendela Hebbe: den poetiska och musikaliska prästdottern på sin hemlighetsfulla expedition, med huvudet

fullt av romaner och tänkande på Friskyttan medan hon är i kyrkan. Att hon älskade teatern och operan ser man i hennes noveller; i *Tvillingbrodern* talar hon med hänförelse om Beethovens Adelaide, och hjältinnan jämför sig i ett patetiskt ögonblick med Don Juan, då han lagt sin hand i stenbildens. Prästgårdsidyllen är bakgrunden för Wendela Hebbes liv, men i nästa generation, hos hennes högt begåvade dotter Signe, härskar operan och den profana musiken. Brytningen reflekteras troget hos den unga Nanna, som leker Samiel från vargklyftan på den småländska orgelläktaren. ”

Nya medverkande i sommarteatern

Lisbeth Wahlström, färgbilden till höger, blir scenograf för sommarens Teater *Midsommar vid Snäckviken*. Hon arbetar för närvarande på Teater Västmanland och har tidigare arbetat tillsammans med sommarteaterns regissör Eva Gröndahl vilket bör garantera ett gott slutresultat. Även rollen som Thecla Hebbe är nu besatt. Det blir Malin Güettler, bilden nederst till

höger, som får hennes roll. Thecla på bilden till vänster var mellandotter i Wendela och Clemens Hebbes äktenskap. Hon föddes 1835 och blev en lovande skådespelare men dog redan vid 26 års ålder i tuberkulos. Då hade hon strax innan fött sonen Armand, som fick tillbringa sin barndoms somrar hos mormor och moster i Snäckviken i Södertälje.

Malin Güettler är anställd på Dramaten i Stockholm och spelar för närvarande drottning Maria Magdalena i *Gustaf III* av Strindberg. I nästa nummer av *Avisan* presenterar vi samtliga medverkande i sommar utförligt.

Fullt hus första seminariedagen

Att sluta tänka i vi och dom

Vilket är den mest motbjudande företeelse du hittills stött på i Sverige? Så löd en av frågorna från publiken till fem nysvenskar vid vårt första seminarium.

Nihad Subasic från Bosnien berättade om sin förvåning över att svenskar gärna pratar illa om norrmän, s k Norgehistorier. Trots stora motsättningar i forna Jugoslavien, inte skämtar man nedlåtande om andra nationers folk på det sättet, man skämtar med sina landsmän. Svenska mäns sätt att klä sig var något som fick den sexårige Metin Rhawi att spärra upp ögonen. ”De hade träskor och Gällivarehäng. Jag ringde hem till min pappa och berättade att svenska män visar rumpan.” Och när Daoud Kass Yosef for till London för att bättra på engelskan efter gymnasiet och berättade att han var svensk, blev han utskrattad. Rima Haro, skärpt statsvetare i trettioårsåldern kunde berätta om svår mobbning under skoltiden. En vändpunkt blev det när hon kom till Uppsala för att studera och ”plötsligt blev en vacker vit svan” efter att tidigare ha känt sig som den fula ankungen. En motvikt mot den bistra verkligheten i skolan var det mottagande Rima och hennes mamma Salwa Barsoum fick i Missionskyrkan - om det berättade de med värme.

Ska det gå att bryta tänkandet i vi och dom? Det frodas även inom de olika grupperna av assyr-syrianer, påpekade Metin Rhawi från Soroyo-TV. Språkliga och religiösa skiljelinjer splittrar assyr-syrianer. Södertälje har ett stort antal kristna kyrkor. Vad är det som förenar dem? Om det handlar seminariet den 17 februari som fått den talande rubriken ”Södertälje - Europas Jerusalem”.

Ami Lönnroth

Det blev fullsatt i S:ta Ragnhildsgården den 20 januari när vår seminarierie *Religionsmöten och kulturkrockar* inleddes. Säkert bidrog att både Dagens Nyheter och Länstidningen hade reportage och intervjuer dagarna före med några av de medverkande. Kyrkoherde Eva Karlsson från S:ta Ragnhilds församling hälsade välkommen varefter Ami Lönnroth från Wendelas Vänner ledde eftermiddagen. Temat var mötet med Sverige, det främmande landet.

De medverkande den 20 januari. Ami Lönnroth samtalsledare. Därefter Nihad Subasic, Rima Haro, Salwa Barsoum, Metin Rhawi och Daoud Kass Yosef.

Berit Ås och Ami Lönnroth

berättar om sin gemensamma
samtalsbok den 9 mars kl 15

Berit Ås är pionjär inte bara inom kvinnokampen. På 1970-talet blev hon Norges första kvinnliga partiledare för Socialistisk Venstre och hon startade Norges första kvinnouniversitet. Mest bekant är hon för sina härskartekniker. Så här skriver Katarina Mazetti om henne i förordet till boken:

Hennes bredd och förmåga att samla in kunskap är enorm. Ofta blir hon inte trodd när hon be-

rättar om fasansfulla detaljer i Vietnam- eller Irakkriget eller om risker med oljeutvinning och kärnkraft men tiden har givit henne rätt. Och samtidigt är hon kvinnan som genomför en sprallig aktion med en välutrustad manlig skyldocka och som får ett helt gäng deprimerade manliga partikollegor att må bättre genom att sätta dem att baka bröd! Ni har en spännande bok framför er.

Bertil Torekull

berättar den 6 april kl 15

Författaren och publicisten Bertil Torekull har skrivit boken Uppbrottslingar. Han är själv en typisk uppbrottsling. Han har flera gånger tvingats bryta upp, med eller mot sin vilja. Under resan har han mött och studerat andra uppbrottslingar kända som okända, kvinnor som

män. I en serie porträtt skildrar han människor som sticker ut, som tagit livet i egna händer och kastat sig ut i det okända. Alla våra uppbrott, kärlekens, jobbet, konstens, politikens, vetenskapens och entreprenörskapets - har ett gemensamt: livet blir aldrig mer sig likt efteråt.

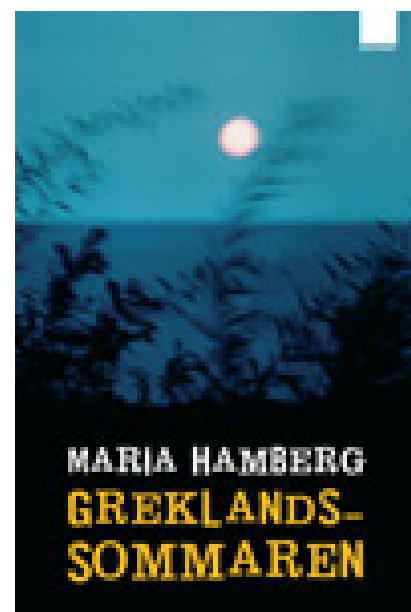
Maria Hamberg

berättar den 13 april kl 15

Maria arbetade i 25 år fram till 2005 inom industrin, de senaste tio åren på Scania i Södertälje. Hennes industriefarenheter från olika fabriksgolv resulterade 2002 i debutboken *På väg till natten*, en novellsamling. Den fick god kritik. som t ex här av Håkan Arvidsson i Aftonbladet: *Hamberg skildrar människor med värme, utan att ide-*

alisera eller gräva ner sig i elände. Det här är en del svensk verklighet som sällan berättas och Hamberg gör det bitvis lysande. Tack för det.

1999 fick hon Föreningen Arbetarskrivares pris "Fem unga" och 2002 fick hon Botkyrka kommuns Kulturstipendium. Senaste boken heter *Greklandssommaren*.

B

FÖRENINGSBREV
KringelOffset
Box 1912
15225 Södertälje

Porto
betalt

*Söndagen den 9 mars
kl 15*

FÖRBANNAD ÄR JAG GANSKA OFTA

Samtal mellan **Berit Ås** och **Ami Lönnroth** med anledning av deras samtalsbok. Läs mer på sid 23

*Söndagen den 6 april
kl 15*

DEN SMÄRTSAMMA KONSTEN ATT BRYTA UPP OCH KOMMA IGEN

Författaren och publicisten **Bertil Torekull** berättar utifrån sin nya bok *Uppbrottslingar*. Läs mer på sid 23. Samarbete med ABF Södertälje.

*Söndagen den 13 april
kl 15*

FRÅN VERKSTADSGOLV TILL FÖRFATTARSKAP

Maria Hamberg berättar om sitt liv på verkstadsgolvet och sitt författarliv. Se sid 23. Samarbete med ABF Södertälje.

*"God konst stimulerar
fantasin och gör oss
gladare och älskvärdare."*

Missa inte chansen att vara med och stödja konsten. Se sidan 5.

Söndagen den 16 mars kl 15

FRU WENDELA

En monolog i prolog och en akt med
Solveig Faringer.

OBS Förhandsanmälan

08-55086675

Inträde kr 100:-

RELIGIONSKROCKAR OCH KULTURMÖTEN

Söndagen den 17 februari 13.30 - 16.00

Den kristna kartan i Södertälje - samarbete eller isolering? Fritt inträde

Söndagen den 30 mars 13.30 - 16.00

Mellan tradition och modernitet - om religion som identitetsskapare. Inträde kr 50:-

Söndagen den 20 april 13.30 - 16.00

Arg ateist, ljummen agnostiker eller sökande privatreligiös. Inträde kr 50:-.

LOKAL: S:ta Ragnhildsgården Södertälje. Kaffe från 12.30.

Ett samarrangemang mellan Wendelas Vänner, Svenska kyrkan, Oktoberteatern och ABF Södertälje Nykvarn. Läs mer på sidan 22.

WENDELAS VÄNNER

ÅRSMÖTE

TORSDAGEN DEN

17 APRIL KL 19.00

MED INGA LEWENHAUPT

Fler spännande program läser du om i nästa nummer av WendelAvisan

Om du är medlem i Wendelas Vänner förstås!

Endast kr 150:-till pg 985920-8